Inštitút pre výskum práce a rodiny

KONFERENCIA

CESTY K UKONČOVANIU BEZDOMOVECTVA

BRATISLAVA, 6. a 7. jún 2019

Operačný program Efektívna verejná správa

PROTI PRÚDU NOTABENE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Návrh niektorých opatrení smerujúcich k ukončovaniu bezdomovectva v SR

Darina Ondrušová

Nina Beňová

Ivan Lorenc

Jozef Kákoš

Tento materiál vznikol v rámci projektu „*Kľúč k domovu*“ podporenom z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu a Operačného programu Efektívna verejná správa Ministerstva vnútra SR, ktorý realizuje o.z.Proti prúdu, vydavateľ Nota bene v partnerstve s n.o. DEAPUL SLOVENSKO v období od 2018/09 – 2020/11.

Úvod

V rokoch 2017 a 2018 vypracoval Inštitút pre výskum práce a rodiny v spolupráci s o. z. Proti prúdu a Depaul Slovensko, n. o. na základe kontraktu s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR **Podkladový materiál koncepcie prevencie a riešenia bezdomovectva na národnej úrovni.**

Pri príprave tohto materiálu sme postupne identifikovali rôzne kroky, ktoré by aj v súčasnosti mohli prispieť k zlepšeniam v oblasti prevencie a ukončovania bezdomovectva. Tieto majú spravidla povahu úprav platnej legislatívy, návrhov pilotných projektových riešení, či námetov pre ďalšie odborné diskusie. Nad rámec pôvodného zadania sme preto spracovali tento dokument, obsahujúci návrh konkrétnych opatrení smerujúcich k ukončovaniu bezdomovectva. Navrhované opatrenia v tejto podobe nepredstavujú vyčerpávajúci zoznam všetkého, čomu je potrebné venovať v tejto oblasti pozornosť, ponúkame ich ako východisko k ďalším diskusiám. Kľúčom k ich usporiadaniu bola štruktúra podkladového materiálu, takže opatrenia sú členené do jednotlivých oblastí ukončovania bezdomovectva podľa podkladového materiálu. Podkladový materiál tiež bude vhodnou pomôckou pre lepšie porozumenie kontextu jednotlivých opatrení, keďže v odôvodnení ku každému z nich sme sa z dôvodu prehľadnosti zväčša obmedzili len na najdôležitejšiu stručnú informáciu.

Navrhovaný globálny cieľ koncepcie podľa Podkladového materiálu

Všetky navrhované opatrenia majú za cieľ prispieť k plneniu navrhovaného globálneho cieľa koncepcie, ktorým je podľa podkladového materiálu ***ukončenie bezdomovectva zavedením a uplatňovaním komplexného a koordinovaného prístupu prevencie a riešenia bezdomovectva.***

Ukončovanie bezdomovectva zahŕňa zavedenie a podporu takých opatrení, ktoré smerujú k podpore opätovného získania a udržania bývania pre ľudí bez domova a predchádzaniu straty domova u ľudí v rizikových situáciách. Ide o opatrenia týkajúce sa dostupnosti sociálneho poradenstva a sociálnych služieb, bývania, hmotného zabezpečenia vrátane oddlžovania, zdravotnej starostlivosti, podpory prístupu k trhu práce a ďalšie. Podstatou ukončovania bezdomovectva v kontexte komplexného modelu je, aby každý človek bez domova mal možnosť za poskytnutia primeranej podpory v primeranom čase riešiť svoju situáciu, získať cenovo dostupné bývanie a začleniť sa do života.

Komplexný model nadväzuje na politiku podpory sociálneho začleňovania a je v súlade s platnou legislatívou v oblasti sociálnych služieb, ktorá chápe sociálnu službu taktiež pomerne široko - ako súbor činností zameraných na prevenciu, riešenie, zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie osoby, rodiny alebo komunity, resp. zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb. V ekonomickej rovine a rovine spoločenského záujmu výskumy z iných krajín (Maďarsko, ČR) naznačujú, že investovať úsilie aj prostriedky do ukončovania bezdomovectva môže byť aj ekonomicky výhodnejšie v porovnaní s primárnym zameraním na poskytovanie krízových služieb, ktorého dôsledkom je dlhodobé udržiavanie ľudí bez domova v systéme krízového a dočasného inštitucionálneho ubytovania (Novák, Matoušek, 2016; Somogyi et al., 2015; Pleace, 2013).

Návrh strategických cieľov koncepcie

Ukončenie pouličného bezdomovectva, t. j. zabezpečenie prístupu k 24-hodinovému ubytovaniu tak, aby žiadny človek bez domova nemusel prespávať na ulici, alebo využívať služby nocľahárne dlhšie ako 30 dní, resp. nocí z dôvodu nedostatku kapacít v zariadeniach dočasného ubytovania

Ukončenie bezdomovectva x tisíc ľudí bez domova využívajúcich sociálne služby krízovej intervencie zabezpečením udržateľného nájomného bývania, resp. nájomného bývania s podporou

Vytvorenie inštitucionálneho rámca pre koordináciu a monitoring politík z hľadiska ukončovania a prevencie bezdomovectva na národnej úrovni

Posilnenie ochrany práv a podpory sociálneho začleňovania ľudí bez domova zavedením situácie bezdomovectva a ohrozenia stratou bývania, resp. čiastkových situácií, ako napr. bez prístrešia (v zmysle ETHOS typológie bezdomovectva a vylúčenia z bývania) do legislatívnych predpisov a koncepčných dokumentov, ktoré upravujú oblasti relevantné pre ukončovanie bezdomovectva

Pomoc v krízových situáciách bezprostredne po strate domova prostredníctvom sociálnych služieb krízovej intervencie

Komplexný model a cieľ ukončovania bezdomovectva cez dostupné bývanie znamená zmenu pohľadu na sociálne služby pre ľudí bez domova na Slovensku. Krízová intervencia v súčasnosti skôr plní funkciu dlhodobej pomoci ľuďom bez domova, keďže nedostatok cenovo dostupného nájomného bývania im nevytvára priestor systém služieb krízovej intervencie opustiť. Ukončovať bezdomovectvo ľudí, ktorí využívajú tieto služby, sa ich poskytovatelia a pracovníci snažia niekedy úspešnejšie, inokedy menej úspešne.

Dostupné bývanie je riešením tak pre ľudí bez domova, ako aj pre sociálne služby krízovej intervencie. Tie tak nebudú musieť zápasiť s neriešiteľným problémom, ako integrovať ľudí do spoločnosti, keď chýba základný integračný nástroj – stabilné bývanie.

Napriek tomu služby krízovej intervencie a ďalšie podporné sociálne služby pre ľudí bez domova nestratia na význame ani vtedy, keď sa podarí ponuku nájomného bývania pre ľudí bez domova zásadnejším spôsobom zvýšiť. Na jednej strane ani v budúcnosti nie je možné v plnej miere zabrániť rôznym krízovým situáciám a iným okolnostiam, ktoré môžu viesť až k strate domova a potrebe pomoci aj prostredníctvom krízovej intervencie. V období transformácie, pred dobudovaním nájomného bývania, tiež zostanú sociálne služby krízovej intervencie do veľkej miery v ukončovaní bezdomovectva kostrou systému. Poskytovanie

sociálnych služieb a vykonávanie sociálnej práce má však veľmi veľký význam aj v podpore udržania si nájomného bývania ľudí bez domova a ľudí ohrozených stratou domova, vrátane programov housing-first a rapid re-housing. Takisto vzrastie potreba vzájomnej prepojenosti a komplexnosti týchto služieb tak, aby ľudí bez domova efektívne sprevádzali v celom procese ukončovania bezdomovectva.

V tomto kontexte sa pred sociálnymi službami pre ľudí bez domova otvárajú nové výzvy:

1. Služby krízovej intervencie potrebujú a budú potrebovať stabilné financovanie, aby mohli prispievať k napĺňaniu cieľa ukončovania bezdomovectva, obzvlášť k ukončovaniu pouličného bezdomovectva - a reagovať na potreby ľudí bez domova, súvisiace najmä s dostupnosťou služieb (z hľadiska geografického, ako aj z hľadiska vstupných podmienok).

2. Niektorí ľudia bez domova budú na poskytovanie sociálnych služieb s charakterom 24 hodinového ubytovania odkázaní dlhodobo, napríklad z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu alebo uprednostňovania komunitnej formy bývania pred samostatným bývaním.

3. Služby krízovej intervencie by mali byť v budúcnosti pružnejšie, aby dokázali efektívnejšie reagovať na potreby ľudí bez domova. Mal by sa klásť dôraz na terénnu prácu a prístup k 24hodinovému ubytovaniu. Zároveň by 24 hodinové ubytovanie malo viac reflektovať potreby ľudí bez domova s vysokou potrebou komplexnej pomoci, poskytovať služby nízkoprahovo, venovať sa „okrajovým skupinám“ – chorým ľuďom bez domova, ženám, ľuďom v dôchodkovom veku, so závislosťami, psychickými poruchami...

4. V poskytovaní sociálnych služieb ľuďom bez domova bude potrebné klásť veľký dôraz na komunitnú prácu. Nízkoprahové denné centrá, integračné centrá a strediská osobnej hygieny by sa mali vhodne skombinovať s komunitnými centrami a poskytovať viac komunitnej práce a podporu pri začleňovaní (aj pre ľudí v bývaní). Komunitná práca bude rovnako dôležitou súčasťou programov housing-first a rapid re-housing.

5. 24 hodinové ubytovanie by nemalo byť náhradou za nájomné bývanie a malo by sa rozvíjať spolu s nájomným bývaním v pomere podľa potrieb ľudí bez domova. Zároveň by počet nocľahární mal byť iba nevyhnutný na prekonanie krízy (max. 30 dní) a ľudia bez domova by sa mali odtiaľ posúvať do 24 hodinového ubytovania, alebo nájomného bývania.

Uvedené tézy ponúkame s cieľom viesť diskusiu o hľadaní najlepších riešení pre ľudí bez domova, ako možnú víziu do budúcnosti o úlohe a podobe sociálnych služieb pre ľudí bez domova v ukončovaní bezdomovectva.

K naplneniu tejto vízie môžu prispieť aj nasledujúce opatrenia, pričom niektoré ďalšie opatrenia týkajúce sa sociálnych služieb a sociálnej práce s ľuďmi bez domova sú uvedené aj v iných obsahovo zodpovedajúcich častiach tohto dokumentu, napríklad v časti venovanej ochrane práv a právom chránených záujmov ľudí bez domova, zdravotnej starostlivosti, prístupu k cenovo dostupnému bývaniu a bývaniu s podporou, a prevencii bezdomovectva.

Ciele

Prístup k 24-hodinovému ubytovaniu tak, aby žiadny človek bez domova nemusel využívať služby nocľahárne dlhšie ako 30 dní, resp. nocí z dôvodu nedostatku kapacít v zariadeniach dočasného ubytovania

Zvýšenie dostupnosti služieb nocľahární a útulkov, ktoré majú nízkoprahový charakter pre ľudí s vysokou potrebou komplexnej pomoci

Zvýšenie dostupnosti terénnej sociálnej práce pre ľudí bez domova, osobitne v okresných mestách

Opatrenia

Opatrenie č. 1: Upraviť mechanizmus financovania sociálnych služieb krízovej intervencie tak, aby: - Sa zlepšil prístup ľudí bez domova s vysokou potrebou komplexnej pomoci (s duševným ochorením, a/alebo so závislosťou na návykových látkach) k sociálnym službám krízovej intervencie, - Sa zvýšili kapacity zariadení 24-hodinového ubytovania, aby žiadny človek bez prístrešia nebol odkázaný nocovať na ulici, alebo využívať služby nocľahárne dlhšie ako 30 nocí z dôvodu nedostatku kapacít útulkov.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je ukončovať pouličné bezdomovectvo podporou prístupu ľudí bez domova k 24-hodinovému ubytovaniu v kombinácii s podporou sociálnych služieb. Tieto zariadenia by nemali plniť zástupnú funkciu samostatného nájomného bývania. V súčasnosti nocľahárne nemajú povinnosť, ale len možnosť poskytovať svoje služby nízkoprahovo. Ľudia bez domova s vysokou potrebou komplexnej pomoci tak nemajú zabezpečený prístup ku krízovému ubytovaniu a ani k zlepšovaniu svojej situácie. Zároveň ľudia bez prístrešia nemajú žiadnu garanciu prístupu k 24-hodinovému ubytovaniu v určitom čase, čo vedie k ich dlhodobému zotrvávaniu na ulici, príp. v nocľahárni a prehlbovaniu s tým spojených problémov. Nedostatok finančných zdrojov sa podľa prieskumu IVPR (2015) prejavuje najmä v problémovom pokrývaní chodu organizácií poskytujúcich sociálne služby krízovej intervencie, obmedzených možnostiach poskytovať dlhodobejšie služby či obmedzených možnostiach zamestnávať kvalifikovaných pracovníkov. *Nízke finančné krytie okrem toho nezohľadňuje, že v niektorých zariadeniach (najmä útulkoch) sa kumulujú ľudia, ktorí okrem sociálnych potrieb majú aj potreby súvisiace s opatrovaním alebo zdravotnou starostlivosťou (najmä seniori a ľudia so zdravotným postihnutím).*
V spolupráci: MPSVR SR, ZMOS, ÚMS, SK-8, poskytovatelia sociálnych služieb ľuďom bez domova

Opatrenie č. 2: Zaviesť valorizačný mechanizmus finančného príspevku pre zariadenia poskytujúce sociálne služby krízovej intervencie zo štátneho rozpočtu prostredníctvom nariadenia vlády.
Odôvodnenie: Podľa aktuálne platnej právnej úpravy sú finančné príspevky zo štátneho rozpočtu poskytované poskytovateľom sociálnych služieb krízovej intervencie stanovené fixnou sumou, čím sa nezohľadňujú zmeny v nákladovosti týchto služieb, najmä v súvislosti s nákladmi na mzdy.
V spolupráci: MPSVR SR, MF SR, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie
Opatrenie č. 3: V nadväznosti na doterajšie skúsenosti pripraviť a realizovať v spolupráci so zainteresovanými aktérmi plán rozvoja terénnej sociálnej práce s ľuďmi bez domova, zameraný na zvýšenie dostupnosti tejto formy pomoci, s ohľadom na potrebu dlhodobého sprevádzania klientov. Zohľadniť potrebu terénnej sociálnej práce s ľuďmi bez prístrešia a v nevyhovujúcom bývaní aj pri najbližšej príprave Národných priorít rozvoja sociálnych služieb.
Odôvodnenie: Sociálne služby krízovej intervencie poskytované terénnou formou (vrátane špecializovaného sociálneho poradenstva) sú v súčasnosti napriek ich významu aj pri vyhľadávaní ľudí bez domova, alebo ohrozených stratou domova, poddimenzované a primárne zamerané na poskytovanie základného sociálneho poradenstva a materiálnej pomoci, nie vykonávanie dlhodobej sociálnej práce (vrátane pomoci pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov). Pozitívnym posunom v tomto smere bola realizácia národného projektu Terénna sociálna práca v obciach I., v rámci operačného programu Ľudské zdroje. Napriek tomu je potrebné zabezpečovať ďalší rozvoj a primeranú dostupnosť sociálnych služieb pre ľudí bez domova poskytovaných terénnou formou prostredníctvom projektových a iných riešení.
V spolupráci: MPSVR SR, ZMOS, ÚMS, SK-8, poskytovatelia sociálnych služieb ľuďom bez domova
Opatrenie č. 4: Pripraviť a realizovať pilotný projekt koordinovaného riešenia situácie vybraných prípadov ľudí bez domova a ľudí ohrozených stratou domova prostredníctvom externého case managementu – založeného na spolupráci relevantných aktérov na lokálnej úrovni.
Odôvodnenie: Cieľom navrhovaného opatrenia je vytvoriť možnosti vzniku pracovných skupín, ktoré riešia komplexným spôsobom situáciu vybraných klientov/ domácností v rámci prevencie a ukončovania bezdomovectva. Externý case management, resp. prípadová konferencia, tak znamená, že na riešení situácie klienta sa podieľajú viaceré subjekty, ktorých pracovníci sa pravidelne stretávajú k danému prípadu, zdieľajú informácie o podniknutých krokoch, ich služby sa navzájom neprekrývajú.
V spolupráci: MPSVR SR, ÚPSVaR, ZMOS, ÚMS, hlavné mesto SR Bratislava, poskytovatelia sociálnych služieb ľuďom bez domova

Ochrana práv a právom chránených záujmov a podpora participácie ľudí bez domova v miestnych komunitách

Ciele

Zvýšenie ochrany a vymožiteľnosti práv ľudí bez domova Úpravou podmienok o hlásení trvalého pobytu a úpravou poplatkov za vydanie dokladov

Zvýšenie dostupnosti bezplatnej právnej pomoci a pomoci pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov ľuďom bez domova

Zjednodušenie prístupu ľudí bez domova k inštitúciám verejnej správy

Zvýšená participácia ľudí bez domova na živote miestnych komunít

Opatrenia

Opatrenie č. 5: Novelizovať zákon č. 253/1998 Z. z. o hlásení pobytu občanov za účelom umožniť vybraným skupinám obyvateľov, najmä ľuďom v nepriaznivej sociálnej situácii podľa § 2, ods. 2, písm. i Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov, prihlásenie sa na trvalý pobyt na obec s automatickým odhlásením z predchádzajúceho trvalého pobytu.
Odôvodnenie: Účelom navrhovaného opatrenia je odstrániť podmienku prihlásenia sa na trvalý pobyt, ktorou je zrušenie predchádzajúceho trvalého pobytu len na základe niektorého z dôvodov taxatívne uvedených v zákone (na návrh občana oprávneného užívať budovu, na návrh vlastníka atď.), t. j. na základe odhlásenia, ktoré musí vykonať súčasný vlastník nehnuteľnosti.
V spolupráci: MV SR
Opatrenie č. 6: Znížiť poplatok za podanie žiadosti o vydanie občianskeho preukazu ako náhrady za zničený, stratený, odcudzený alebo poškodený občiansky preukaz pre realizáciu daného opatrenia sa navrhujú dve alternatívy: A: Dosiahnuť zníženie zjednotením výšky poplatku[1] s výškou poplatku za podanie žiadosti o vydanie občianskeho preukazu z dôvodu zmeny alebo zápisu nových údajov[2], ktoré by sa uplatňovalo pre všetkých občanov SR, alebo B: Dosiahnuť zníženie zjednotením výšky poplatku s výškou poplatku za podanie žiadosti o vydanie občianskeho preukazu z dôvodu zmeny alebo zápisu nových údajov pre ľudí bez

[1] V súčasnosti vo výške 16,50 €, resp. v prípade opakovaného odcudzenia či straty v priebehu posledných dvoch rokov 33 €.
Zdroj: https://www.minv.sk/?spravne-poplatky-2
[2] V súčasnosti 4,50 €

domova na základe potvrdenia od poskytovateľa služieb krízovej intervencie, že daná osoba je prijímateľom takýchto služieb.
Odôvodnenie: Súčasný stav výšky poplatkov najviac postihuje tých ľudí, ktorí patria z hľadiska rizika odcudzenia osobných vecí k najviac zraniteľným skupinám, keďže nemajú zabezpečené bývanie, ktoré by mohli výlučne užívať. Chýbajúce doklady sú navyše prekážkou prístupu k ďalším formám pomoci prostredníctvom úradov štátnej správy aj samosprávy. Navrhované opatrenie má preto prispieť k zjednodušeniu prístupu ľudí bez domova k vybaveniu dokladov totožnosti.
V spolupráci: MV SR
Opatrenie č. 7: Pripraviť a realizovať pilotný projekt sieťovania úradov práce, sociálnych vecí a rodiny – najmä oddelenia služieb pre občana s akreditovanými/registrovanými poskytovateľmi terénnej sociálnej práce, terénnych a nepobytových sociálnych služieb krízovej intervencie[3], za účelom zlepšovania prístupu ľudí bez domova k verejným inštitúciám prostredníctvom umožnenia vybavenia niektorej agendy v prostredí poskytovateľov sociálnych služieb
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je pilotne overiť zjednodušenie prístupu ľudí bez domova k vybaveniu vybranej administratívnej agendy úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, u poskytovateľov sociálnych služieb, ktorí sú pre nich prirodzeným kontaktným bodom.
V spolupráci: MPSVR SR, MV SR, ÚPSVaR, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie pre ľudí bez domova
Opatrenie č. 8: Novelizáciou príslušných právnych predpisov zabezpečiť, aby bolo občanom umožnené podať žiadosť o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie, kontaktovať sociálnu kuratelu pre dospelých, a podávať žiadosti o ďalšie formy sociálnej pomoci a štátnych dávok, ako aj podať žiadosť o dôchodkové dávky, nemocenské dávky, dávku v nezamestnanosti, na ktoromkoľvek úrade práce, sociálnych vecí a rodiny, resp. v ktorejkoľvek pobočke Sociálnej poisťovne, bez ohľadu na miesto ich trvalého či prechodného pobytu a následne ďalej komunikovať s týmto vybraným úradom.
Odôvodnenie: Opatrenie sa navrhuje s cieľom uľahčenia prístupu občanom, osobitne ľuďom bez domova, k podaniu žiadostí o poskytnutie služieb a dávok v pôsobnosti uvedených inštitúcií. V súčasnosti využívané informačné systémy už takéto riešenie umožňujú.
V spolupráci: MPSVR SR, ÚPSVaR, Sociálna poisťovňa
Opatrenie č. 9: Novelizovať Zákon č. 327/2005. Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi, za účelom zvýšenia dostupnosti bezplatnej právnej pomoci pre ľudí vylúčených z bývania (podľa ETHOS typológie bezdomovectva a vylúčenia z bývania), nasledovne: Zvýšiť hranicu príjmu, kedy má osoba nárok na poskytnutie bezplatnej právnej pomoci a stanoviť, že nárok na poskytnutie právnej pomoci bez finančnej účasti vzniká aj vtedy, ak sa právna pomoc poskytuje osobe bez domova (v nepriaznivej sociálnej situácii podľa Zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách v znení neskorších predpisov, , § 2, ods. 2, písm. i)

[3] Najmä nízkoprahové denné centrá, komunitné centrá, integračné centrá

Zrušiť podmienku podania žiadosti o poskytnutie právnej pomoci výlučne v mieste trvalého alebo prechodného pobytu žiadateľa, s cieľom zvýšiť dostupnosť právnej pomoci pre ľudí bez domova.
Odôvodnenie: Cieľom navrhovaného opatrenia je zvýšiť prístup ľudí bez domova k ochrane práv prostredníctvom bezplatnej právnej pomoci poskytovanej Centrom právnej pomoci. Súčasný nízky limit materiálnej núdze predstavuje významnú bariéru v prístupe k bezplatnej právnej pomoci pre veľkú časť ľudí bez domova, napr. tých, ktorí sú prijímateľmi sociálnej služby v zariadeniach dočasného ubytovania, alebo žijú v ubytovniach, ktoré aj v prípade príjmu prekračujúceho hranicu materiálnej núdze predstavujú nákladnú formu ubytovania, pričom už zvyšné prostriedky ľudí žijúcich v ubytovniach nepostačujú na úhradu ďalších nákladov spojených s poskytnutím právnej pomoci
V spolupráci: MS SR, Centrum právnej pomoci
Opatrenie č. 10: Novelizovať Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov tak, aby medzi obzvlášť zraniteľné obete trestných činov, výslovne patrili aj osoby bez prístrešia v prípade trestných činov, ktoré boli na nich spáchané násilím, alebo pod hrozbou násilia.
Odôvodnenie: Osoby bez prístrešia sú vo veľkej miere vystavené nenávistným prejavom a násiliu, niekedy až s fatálnymi následkami. Napriek tomu ich je v súčasnosti iba možné, nie povinné subsumovať pod pojem obzvlášť zraniteľná obeť trestného činu, na základe individuálneho posúdenia orgánmi činnými v trestnom konaní. Novelizácia zákona sa navrhuje s cieľom priznať týmto osobám väčší nárok podpory a služieb, vrátane špecifického prístupu orgánov činných v trestnom konaní, v prípade trestných činov spáchaných násilím, alebo pod hrozbou násilia.
V spolupráci: MS SR
Opatrenie č. 11: Podporovať v rámci dotačných schém zameraných na podporu uplatňovania ľudských práv advokačnú činnosť poskytovateľov služieb ľuďom bez domova, vrátane podpory sebaobhajoby ľudí bez domova, hájenia svojich práv a záujmov.
Odôvodnenie: Účelom navrhovaného opatrenia je príprava a aktívna participácia ľudí bez domova na tvorbe politík, ktoré sa ich priamo týkajú.
V spolupráci: MS SR, MPSVR SR, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti
Opatrenie č. 12: Novelizovať Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách tak, aby sa umožnilo a finančne podporilo vykonávanie komunitnej práce za účelom podpory sociálneho začleňovania ľudí bez domova, terénnou aj ambulantnou formou. Pre realizáciu daného opatrenia sa navrhujú dve alternatívy: A: stanoviť, že komunitná práca sa môže vykonávať v rámci ktorejkoľvek sociálnej služby krízovej intervencie a stanoviť zvýšenie finančného príspevku pre poskytovateľov, ktorí komunitnú prácu vykonávajú. B: Rozšíriť okruh fyzických osôb v nepriaznivej sociálnej situácii, ktorým sa poskytuje sociálna služba v komunitnom centre, o osoby podľa § 2, ods. 2, písm. a-i (príp. a,b,i)

a rozšíriť okruh činností komunitného centra o vytváranie podmienok na výdaj stravy a vykonávanie nevyhnutnej základnej hygieny.
Odôvodnenie: Súčasná právna úprava umožňuje vykonávať komunitnú prácu s ľuďmi bez domova len vo veľmi obmedzenej miere, z dôvodu naviazanosti komunitnej práce iba ku komunitnému centru a naviazanosti komunitného centra iba k pomoci osobám v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby. Cieľom navrhovaného opatrenia je podporiť riešenie konfliktov a posilňovanie pozitívnych väzieb medzi ľuďmi bez domova a miestnymi komunitami, v ktorých žijú, čo bude tiež zvlášť relevantné v rámci programov bývania s podporou (housing-first).
V spolupráci: MPSVR SR, ZMOS, ÚMS, SK-8, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie

Zdravotná starostlivosť

Ciele

Zabezpečenie prístupu k zdravotnej starostlivosti, vrátane preventívnej zdravotnej starostlivosti a prístupu k účinným a cenovo dostupným liekom pre ľudí bez domova

Etablovanie a podpora poskytovania zdravotnej starostlivosti ľuďom bez domova terénnou formou

Rozvoj spolupráce poskytovateľov sociálnych služieb krízovej intervencie a poskytovateľov zdravotnej starostlivosti v pomoci ľuďom bez domova

Opatrenia

Opatrenie č. 13: Novelizovať Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení za účelom: - aby štát odvádzal odvody na zdravotnú starostlivosť aj za ľudí bez domova (v nepriaznivej sociálnej situácii z dôvodu straty bývania, alebo ohrozenia stratou bývania), - aby sa plná zdravotná starostlivosť poskytovala občanom bez ohľadu na existenciu dlhu na zdravotnom poistení, ktorý je naďalej možné vymáhať v exekučnom konaní.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je zabezpečiť v kontexte ukončovania bezdomovectva, aby ľudia bez domova mali prístup k plnej zdravotnej starostlivosti. V súčasnosti im je spravidla z dôvodu dlhov na zdravotnom poistení poskytovaná iba neodkladná zdravotná starostlivosť (s výnimkou prípadov vymedzených zákonom), čo okrem iného znamená

dvojitý postih za vznik dlhu – obmedzenie prístupu k plnej zdravotnej starostlivosti a jeho vymáhanie v exekučnom konaní. Preto sa navrhuje, aby bola dlžníkom na zdravotnom poistení, osobitne ľuďom bez domova, poskytovaná plná zdravotná starostlivosť, pričom ich dlh môže naďalej byť vymáhaný v exekučnom konaní. Zároveň sa navrhuje predchádzať vzniku nových dlhov ľudí bez domova na zdravotnom poistení tým, že štát za nich bude odvádzať odvody na zdravotné poistenie rovnako ako za iné vybrané skupiny obyvateľov, napríklad za príjemcov pomoci v hmotnej núdzi.
V spolupráci: MZ SR, MF SR, zdravotné poisťovne
Opatrenie č. 14: Novelizovať Zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia za účelom, aby sa limit spoluúčasti úhrady za lieky, zdravotnícke pomôcky a dietetické potraviny vzťahoval aj na ľudí bez domova, a aby tak zdravotná poisťovňa uhrádzala sumu, o ktorú je limit prekročený, aj ľuďom bez domova.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je podporiť dostupnosť zdravotnej starostlivosti pre ľudí bez domova, znižovaním ich nákladov za úhradu liekov.
V spolupráci: MZ SR
Opatrenie č. 15: Novelizovať Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách za účelom poskytnutia ľuďom bez domova po ukončení hospitalizácie, vrátane ľudí s vysokou potrebou komplexnej pomoci, ako aj ľuďom bez domova s dlhodobo nepriaznivým zdravotným stavom, prístupu k 24-hodinovému ubytovaniu s ošetrovateľskou starostlivosťou. Pre realizáciu daného opatrenia sa navrhujú dve alternatívy: A: Vytvoriť nový druh sociálnej služby – špecializovaný útulok; zabezpečiť financovanie a dostupnosť sociálnej služby špecializovaného útulku. Navrhuje sa, aby sa v špecializovanom útulku poskytovala na určitý čas pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby, sociálne poradenstvo, sociálna rehabilitácia, ubytovanie, stravovanie, upratovanie a ošetrovateľská starostlivosť, pričom špecializovaný útulok môže mať nízkoprahový charakter – v takom prípade poskytovať vyšší finančný príspevok ako pre ostatné špecializované útulky. B: Novelou zákona o sociálnych službách umožniť, aby sociálna služba poskytovaná v zariadeniach opatrovateľskej služby mala nízkoprahový charakter, zvýšiť príspevok pre ZOS, ktoré poskytujú sociálnu službu, ktorá má nízkoprahový charakter a zvýšiť kapacity zariadení opatrovateľskej služby tak, aby boli pripravené bezodkladne prijať ľudí bez domova po prepustení z nemocničnej starostlivosti.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je predchádzať situáciám, kedy sa ľudia bez domova po prepustení z nemocničnej starostlivosti ocitajú na ulici, príp. v nocľahárňach ako zariadeniach krízového ubytovania, ktoré im nemôžu poskytovať celodennú ošetrovateľskú starostlivosť.
V spolupráci: MPSVR SR, MZ SR, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie V spolupráci: poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie
Opatrenie č. 16: Prijať také legislatívne zmeny (najmä v Zákone č. 578/2004 Z. z.

o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti a Zákone č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia), ktoré by ambulantným lekárom a sestrám, resp. ošetrovateľskému personálu umožnili poskytovať zdravotnú starostlivosť znevýhodneným skupinám obyvateľstva terénnou formou v spolupráci s poskytovateľmi sociálnych služieb. Za tým účelom zvážiť špecifikáciu základnej zdravotnej starostlivosti, ktorá môže byť poskytovaná terénnou formou, v kontexte ochrany práv pacientov, lekárov, úhrady zdravotných výkonov z verejného zdravotného poistenia.
Odôvodnenie: V súčasnosti absentuje bližšia špecifikácia podmienok a podpora poskytovania zdravotnej starostlivosti terénnou formou ako jednej z možných foriem prístupu k zdravotnej starostlivosti pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva.
V spolupráci: MZ SR, MPSVR SR, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie
Opatrenie č. 17: pripraviť a realizovať pilotný projekt zameraný na poskytovanie základnej ambulantnej zdravotnej starostlivosti, vrátane preventívneho očkovania terénnou formou, v prirodzenom prostredí ľudí bez domova, v spolupráci s poskytovateľmi sociálnych služieb krízovej intervencie.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je zlepšiť prístup ľudí bez prístrešia a v nevyhovujúcom bývaní k zdravotnej starostlivosti nadviazaním kontaktu s nimi a poskytnutia základnej zdravotnej starostlivosti v ich prirodzenom prostredí. V súčasnosti majú ľudia bez domova, ktorí sú dlžníkmi na zdravotnom poistení, prístup iba k neodkladnej zdravotnej starostlivosti.
V spolupráci: MZ SR, MPSVR SR, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie
Opatrenie č. 18: Podporovať osvetu a vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov so zameraním na ich prípravu na stretnutie s ľuďmi bez domova a riešenie ich zdravotných problémov, ako aj na rozvoj znalostí zdravotníckych pracovníkov o etických a sociálnych aspektoch poskytovania zdravotnej starostlivosti.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je zvýšiť pripravenosť zdravotníckych pracovníkov na stretnutie s človekom bez domova a podporiť uplatňovanie postojov rešpektujúcich ľudskú dôstojnosť v komunikácii s ľuďmi bez domova.
V spolupráci: MZ SR, lekárske fakulty, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie
Opatrenie č. 19: Realizovať pilotný projekt housing-first, zameraný na ľudí bez domova s duševným ochorením a / alebo so závislosťou na návykových látkach.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je podporiť prístup ľudí bez domova k liečbe porúch duševného zdravia a liečbe závislostí, vyplývajúcich zo situácie dlhodobého bezdomovectva. V súčasnosti, ak sú ľudia bez domova dlžníkmi na verejnom zdravotnom poistení, nemajú žiadny prístup k liečbe závislostí, ktorá sa nepokladá za neodkladnú zdravotnú starostlivosť. V dôsledku toho tiež nemajú prístup k resocializačným programom v resocializačných strediskách, ktorých absolvovanie však takisto nie je cieľom, ale prostriedkom pre opätovné začlenenie do života, predpokladajúce prístup k cenovo dostupnému bývaniu. V opatrení sa navrhuje, aby bolo v rámci pilotného projektu ľuďom bez domova s duševným ochorením a/alebo so závislosťou na návykových látkach bývanie

poskytnuté v prvom kroku, bez podmienky predchádzajúceho absolvovania liečby, ako riešenie bezdomovectva, ktoré následne umožní ľahšie riešenie ďalších problémov, čo potvrdzujú pozitívne skúsenosti z mnohých európskych krajín vrátane ČR.
Opatrenie č. 19: Zhromažďovať a vyhodnocovať dáta o zdravotnej starostlivosti poskytovanej ľuďom bez domova, za účelom efektívnejšieho plánovania opatrení v oblasti zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb.
Odôvodnenie: V súčasnosti v SR chýbajú bližšie poznatky o stave zdravia ľudí bez domova a možných dopadoch nepriaznivého zdravotného stavu na riešenie bezdomovectva.
V spolupráci: NCZI

Prístup k cenovo dostupnému bývaniu a bývaniu s podporou

Ciele

Zvyšovanie fyzickej a cenovej dostupnosti nájomného bývania, osobitne pre ľudí bez domova v zmysle ETHOS typológie, s cieľom ukončovania bezdomovectva

úprava legislatívneho vymedzenia sociálneho bývania: špecifikáciou možných podporných služieb viažucich sa k sociálnemu bývaniu, vymedzením zraniteľných skupín oprávnených osôb pre poskytnutie sociálneho bývania vrátane skupiny osôb, ktorých príjem nedosahuje výšku životného minima a stanovením povinného podielu bytov obstaraných s využitím dotácie MDV SR, ktorý bude vyčlenený pre tieto zraniteľné skupiny

Úprava legislatívneho vymedzenia sociálneho bývania: vymedzením zraniteľných skupín oprávnených osôb pre poskytnutie sociálneho bývania vrátane skupiny osôb, ktorých príjem nedosahuje výšku životného minima a stanovením povinného podielu bytov podporených dotáciou MDV SR, ktorý bude vyčlenený pre tieto zraniteľné skupiny, **špecifikáciou možných podporných služieb viažucich sa k sociálnemu bývaniu**

Vytvorenie rôznych nástrojov finančného a nefinančného charakteru, ktoré budú podporovať rozširovanie cenovo dostupného nájomného bývania na komerčnom trhu

Systematické prepájanie sociálneho bývania s poskytovaním podporných sociálnych služieb v odôvodnených prípadoch

Podpora zavádzania programov housing-first pre ľudí bez domova

Opatrenia

Opatrenie č. 20: Novelizovať Zákon č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní za účelom: aby sa jednoznačne odlíšilo sociálne bývanie v nájomných bytoch od ubytovania poskytovaného v zariadeniach poskytujúcich sociálne služby a vykonávajúcich opatrenia sociálno-právnej ochrany (t. j. aby sociálne bývanie nebolo stotožňované s inštitucionálnym bývaním, čo je v rozpore s prístupom deinštitucionalizácie sociálnych služieb), aby sa identifikovali a zadefinovali zraniteľné skupiny oprávnených osôb pre poskytnutie sociálneho bývania, vrátane skupiny osôb, ktorých príjem nedosahuje výšku životného minima, aby sa stanovil povinný podiel bytov obstaraných s využitím dotácie MDV SR, ktorý bude vyčlenený pre zraniteľné skupiny, pri dodržaní princípov desegregácie a degetoizácie, aby sa stanovila maximálna výška kaucie pre zraniteľné skupiny na sumu mesačného nájomného, aby sa rozšíril okruh možných prijímateľov dotácií na rozvoj bývania aj o mimovládne subjekty, ktorých cieľom nie je dosiahnuť zisk, za účelom zvyšovania dostupnosti bývania pre nízkopríjmové skupiny, aby sa zaviedlo odstupňovanie maximálnej výšky dotácie na rozvoj bývania podľa cenovej úrovne nehnuteľností v danom regióne a cieľových skupín, pre ktoré sú byty podporené dotáciou určené, za účelom zvýšenia motivácie miest a obcí k rozširovaniu svojho bytového fondu aby sa zaviedol inštitút sociálnej agentúry nájomného bývania za účelom získavania zvýhodneného bývania - nájomných bytov pre nízkopríjmové skupiny - predovšetkým na komerčnom trhu.
Odôvodnenie: Cieľom navrhovaných zmien je zvýšiť dostupnosť sociálneho bývania pre nízkopríjmové domácnosti, ktoré sú vylúčené z bývania, alebo ktoré sú ohrozené bezdomovectvom.
V spolupráci: MDV SR,ZMOS, ÚMS, MVO
Opatrenie č. 21: V spolupráci štátnej správy, vybraných miest a obcí, príp. ich partnerstiev, neziskového sektora a ďalších relevantných aktérov pripraviť a realizovať pilotné projekty bývania s podporou (housing-first a rapid re-housing) pre ľudí bez domova, vrátane ľudí bez prístrešia a ľudí so závislosťami, s cieľom zavedenia systémových riešení v tejto oblasti. Zabezpečiť, aby bol súčasťou pilotných projektov aj výskum ich dopadov v riešení bezdomovectva zúčastnených osôb a domácností, s cieľom ďalšieho využitia pre tvorbu politík.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je umožniť ukončenie bezdomovectva prístupom k bývaniu ľuďom bez domova, ktorí v súčasnosti nespĺňajú podmienky samospráv pre pridelenie nájomného bytu, vrátane podporných opatrení pri samostatnom bývaní ako súčasti uvedených programov. Výskum sa navrhuje realizovať za účelom overenia úspešnosti prístupov založených na bývaní ako prvom kroku v podmienkach SR. Z toho

dôvodu je potrebné zapojiť do pilotného projektu v celej SR najmenej 50 domácností / jednotlivcov, ktorým bude poskytnuté bývanie s podporou.
V spolupráci: MPSVR SR, MDV SR, vybrané mestá, MVO, IVPR
Opatrenie č. 22: Pripraviť a realizovať pilotný projekt zameraný na podporu sociálnych agentúr nájomného bývania, za účelom zvyšovania dostupnosti bývania pre nízkopríjmové skupiny obyvateľstva, vrátane ľudí bez domova,.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je metodicky aj finančne podporiť vznik agentúr, ktoré by nízkopríjmovým domácnostiam sprostredkovali nájomné bývanie predovšetkým na komerčnom trhu s bytmi, s ohľadom na nedostatočnú ponuku obecných nájomných bytov.
V spolupráci: MDV SR, MPSVR SR, MVO
Opatrenie č. 23: Novelizovať Zákon č. 447/2015 Z. z. o miestnom poplatku za rozvoj s cieľom zaviazať samosprávy, ktoré takýto poplatok vyberajú, k použitiu časti vybraných prostriedkov na rozvoj sociálneho bývania.
Odôvodnenie: Cieľom navrhovaného opatrenia je podpora rozvoja nájomného bývania vo verejnom sektore.
V spolupráci: MDV SR, ZMOS, ÚMS, ÚSVRK, MVO
Opatrenie č. 24: Realizovať odborné podujatia zamerané na mapovanie potrebnosti a foriem komunitného bývania v SR a prípravu návrhu špecifikácie a podpory týchto foriem bývania.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je zvážiť potrebu úpravy a podpory komunitného bývania ako jednej z možných foriem ukončovania bezdomovectva, zahŕňajúcej priestory pre časovo neobmedzené bývanie danej komunity a poskytovanie stáleho sociálneho poradenstva, vrátane vymedzenia jeho cieľových skupín.
V spolupráci: MPSVR SR
Opatrenie č. 25: Vytvoriť celoslovenský register sociálneho bývania, obsahujúci predovšetkým informácie o počte, štruktúre a obsadenosti obecných nájomných bytov, o čakateľoch na pridelenie bytu, o počte osôb a štruktúre domácností bývajúcich v ubytovniach prevádzkovaných mestami a obcami.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je zefektívnenie dotačnej podpory a tvorby politík v oblasti sociálneho bývania.
V spolupráci: MDV SR, ZMOS, ÚMS

Zamestnávanie, pracovné začlenenie, hmotné zabezpečenie

Ciele

Zlepšenie prístupu ľudí bez domova na trh práce, vrátane prístupu k aktívnym opatreniam trhu práce a k zamestnávaniu v rámci sociálnej ekonomiky, ako aj k vyplácaniu odmeny za produktívnu prácu

Systémová podpora poskytovania služieb podporovaného zamestnávania, vrátane pomoci pri hľadaní a udržaní zamestnania, ľuďom bez domova

Podpora predchádzania vzniku dlhov u ľudí bez domova, osobitne u tých, ktorí prešli procesom oddlženia

zabezpečenie dostupnosti príspevku na bývanie pre ľudí v neistom a nevyhovujúcom bývaní

Zvýšenie príspevku na bývanie v nadväznosti na rastúce náklady na bývanie

Opatrenia

Opatrenie č. 26: Realizovať pre ľudí bez domova národné projekty na podporu ich pracovnej integrácie, vrátane sociálneho a kariérového poradenstva a odstraňovania bariér prístupu na trh práce“.
Odôvodnenie: V súčasnosti sa môžu na projektoch pre dlhodobo nezamestnaných zúčastňovať len tí občania, ktorí sú evidovaní ako uchádzači o zamestnanie najmenej 12 po sebe nasledujúcich mesiacov. To pre ľudí bez domova, ktorí boli napr. z evidencie uchádzačov o zamestnanie vyradení pred uplynutím tejto lehoty, ale sú dlhodobo bez práce, predstavuje komplikáciu pri ich opätovnom pracovnom začleňovaní.
V spolupráci: MPSVR SR
Opatrenie č. 27: Novelizovať Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov, s nasledujúcimi cieľmi: - zadefinovať ľudí bez domova ako znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie, Upraviť lehotu, v ktorej je znevýhodnený uchádzač o zamestnanie povinný byť k dispozícii úradu práce za účelom ponuky zamestnania / niektorého z aktívnych opatrení na trhu práce zo súčasných troch pracovných dní od vyzvania úradom na 10 dní, Rozšíriť okruh osôb, ktorým poskytuje služby agentúra podporovaného zamestnávania, aj o ľudí bez domova, príp. podľa písm. e § 8 ZoSZ, t. j. o znevýhodnených uchádzačov

o zamestnanie, ktorými sú občania, ktorí najmenej 12 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov pred zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie nemali pravidelne platené zamestnanie, najmä s cieľom zvýšenia dostupnosti podpory pri hľadaní a udržaní zamestnania, Zabezpečiť systémové financovanie služieb podporovaného zamestnávania poskytovaných neštátnymi službami zamestnanosti – agentúrami podporovaného zamestnávania.
Odôvodnenie: Navrhované opatrenie uľahčí ľuďom bez domova prístup na trh práce, vrátane prístupu k verejným aj neštátnym službám zamestnanosti.
V spolupráci: MPSVR SR
Opatrenie č. 28: Novelizovať Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi, s cieľom: zrušiť podmienenosť vyplácania dávok v hmotnej núdzi pre ľudí bez domova odpracovaním 32 hodín mesačne menších obecných prác a /alebo dobrovoľníckej činnosti a/alebo prác pri mimoriadnych situáciách, s ohľadom na skutočnosť, že v životnej situácii bezdomovectva splnenie uvedenej podmienky nie je možné; zabezpečiť, aby bol preddavok na pomoc v hmotnej núdzi obligatórne poskytovaný ľuďom využívajúcim sociálne služby krízovej intervencie.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je zlepšenie prístupu ľudí bez domova ako osôb čeliacich extrémnej chudobe a sociálnemu vylúčeniu k pomoci v hmotnej núdzi. Aj keď povinnosť splniť danú podmienku v prípade ponuky týchto činností úradom práce vzniká až v kalendárnom mesiaci nasledujúcom po uplynutí dvoch kalendárnych mesiacov od vzniku nároku na pomoc v hmotnej núdzi, niektoré skupiny ľudí bez domova, najmä ľudia bez prístrešia, ľudia s vysokou potrebou komplexnej pomoci a ľudia s dlhodobými zdravotnými problémami a zároveň bez prístupu k inej ako neodkladnej zdravotnej starostlivosti, môžu mať problém ju splniť. Súvisí to najmä s nedostatkom príležitostí vo veľkých mestách k získaniu aspoň dočasného ubytovania, ktoré je jedným z hlavných predpokladov pracovného začleňovania. Na jednej strane totiž útulky nedisponujú dostatočným počtom miest pre prijatie všetkých ľudí bez prístrešia (vrátane klientov nocľahární), ak by poberali pomoc v hmotnej núdzi. Na druhej strane zároveň priemerná mesačná výška pomoci v hmotnej núdzi (134,62 eur v r. 2017) nepostačuje na úhradu priemerných nákladov za bývanie v komerčnej ubytovni (v hlavnom meste SR Bratislava 197 eur)[4], ako jedinej alternatíve pre týchto ľudí s ohľadom na nedostatok obecných nájomných bytov, obzvlášť s ohľadom na skutočnosť, že v prípade bývania v komerčnej ubytovni nevzniká nárok na príspevok na bývanie, o ktorý je výška pomoci v hmotnej núdzi skrátená. Nesplnenie podmienky účasti na menších obecných službách, dobrovoľníckej činnosti alebo na prácach na predchádzanie mimoriadnej situácie môže viesť až k zániku nároku na pomoc v hmotnej núdzi. Zákon pritom síce umožňuje výnimku z vykonávania činností v rozsahu 32 hodín mesačne osobám, ktoré sa zúčastňujú pracovnej terapie[5], ale nízkoprahové denné centrá, ani nocľahárne, nie sú zaviazané k utváraniu podmienok pre rozvoj pracovných zručností,

[4] Údaj za rok 2016, podľa zistení výskumu a sčítania ľudí bez domova v Bratislave (Ondrušová a kol., 2017)
[5] § 10 ods. 10 písm. h

a teda ani financované pre ich utváranie, takže aj táto výnimka sa na ľudí bez prístrešia vzťahuje len vo veľmi obmedzenej miere.
V spolupráci: MPSVR SR
Opatrenie č. 29: V rámci novej legislatívnej úpravy príspevku na bývanie: Upraviť nárok na poskytovanie príspevku na bývanie spôsobom, aby sa umožnilo jeho poskytovanie aj pre ľudí, ktorí si prenajímajú samostatnú izbu, ktorí majú uzatvorenú podnájomnú zmluvu; Upraviť výšku príspevku na bývanie v nadväznosti na rastúce náklady na bývanie; zvážiť zavedenie doplatku na bývanie ako formy podpory udržania bývania, ak nájomcovi vznikol dlh na nájomnom kvôli hmotnej núdzi a nájomca súhlasí s poskytovaním sociálneho poradenstva, zároveň ako formy bytovej náhrady, ktorú je možné využiť v situácii, kedy obec nemôže ponúknuť oprávnenej osobe ako bytovú náhradu obecný nájomný byt.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je podpora udržateľnosti primeraného bývania nízkopríjmových skupín obyvateľstva a prevencie bezdomovectva z dôvodu nízkych príjmov pre úhradu nákladov za bývanie, a to aj s ohľadom na nedostatok nájomných bytov vo verejnom sektore a potrebu zabezpečovať nájomné bývanie pre ľudí ohrozených bezdomovectvom na komerčnom trhu.
V spolupráci: MPSVR SR, MVO vykonávajúce advokačnú činnosť v oblasti ukončovania bezdomovectva
Opatrenie č. 30: Novelizovať Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a poplatku za komunálne odpady za účelom, aby sa za poplatníka poplatku za komunálne odpady nepovažovali ľudia bez domova, ktorí síce majú v obci trvalý , alebo prechodný pobyt, ale nemajú oprávnenie užívať nehnuteľnosť.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je predchádzať zadlžovaniu ľudí bez domova za odvoz komunálneho odpadu v mieste trvalého pobytu a jeho negatívnym dôsledkom v kontexte ukončovania bezdomovectva (vrátane obmedzeného prístupu k prideleniu obecného nájomného bytu), ak nemajú oprávnenie užívať na danom území nehnuteľnosť. V súčasnosti im dlh môže vznikať na základe prihláseného trvalého pobytu, a to aj vtedy, ak v danej obci nežijú a nemajú sami možnosť sa z trvalého pobytu odhlásiť.
V spolupráci: MF SR
Opatrenie č. 31: Podporovať programy zvyšovania finančnej gramotnosti zraniteľných skupín obyvateľstva, osobitne ľudí bez domova.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je podpora prevencie neprimeraného zadlžovania ľudí bez domova.
V spolupráci: ÚSVRK, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie

Opatrenie č. 32: Preskúmať možnosti súdnej kontroly pri dobrovoľných dražbách, kde je predmetom predaja nehnuteľnosť, v ktorej má vlastník hlásený trvalý pobyt, ak je navrhovateľom dražby záložný veriteľ.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je preskúmať možnosti zvýšenia právnej ochrany vlastníkov bytov pred vysťahovaním, ak by veritelia mohli uplatňovať svoje nároky voči dlžníkom len na základe rozhodnutia súdu.
V spolupráci: MS SR

Prevencia bezdomovectva

Ciele

Zavedenie sociálnej práce pri podpore udržania si bývania ľudí ohrozených stratou bývania

Úprava vymedzenia a povinností poskytovania bytovej náhrady v sociálnom bývaní, v prípade vysťahovania tak, aby sa zamedzilo situácii pouličného bezdomovectva, vrátane dlhodobej odkázanosti na služby nocľahární, bez prístupu k 24-hodinovému ubytovaniu

Systematický monitoring zameraný na zisťovanie životnej situácie a ponuku poradenstva najmä v oblasti bývania, pre mladých ľudí po dovŕšení plnoletosti, ktorým bola ukončená náhradná starostlivosť

Opatrenia

Opatrenie č.33: Novelizovať Zákon č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní v znení neskorších predpisov za účelom podpory prevencie bezdomovectva prostredníctvom úpravy podmienok zániku nájmu bytu v rámci sociálneho bývania nasledovne: - stanoviť obciam povinnosť uzatvárať zmluvu o nájme bytov obstaraných s využitím dotácie MDV SR (ktoré budú určené pre zraniteľné skupiny osôb a domácností) prednostne na neurčitý čas, v odôvodnených prípadoch stanoviť minimálnu dobu uzavretia nájomnej zmluvy - stanoviť v prípadoch skončenia nájomného pomeru v obecných nájomných bytoch obstaraných s využitím dotácie MDV SR bezpodmienečnú povinnosť zabezpečiť

nájomcovi bytovú náhradu, tak, aby sa zabezpečil prístup k 24 hodinovému ubytovaniu a predchádzalo sa pouličnému bezdomovectvu.
Odôvodnenie: Cieľom navrhovanej zmeny je zvýšiť ochranu nájomcov bytov v sociálnom bývaní pred stratou bývania a bezdomovectvom. Uzatváranie nájomných zmlúv na dobu určitú bez úpravy jej minimálneho trvania pre nich predstavuje nielen situáciu neistého bývania, ale aj ohrozenie z dôvodu, že obce sa týmto spôsobom môžu vyhýbať ustanoveniam o výpovednej a ochrannej lehote (podľa Občianskeho zákonníka), ktoré sa na ukončenie nájmu po uplynutí dohodnutej doby nájmu nevzťahujú.
V spolupráci: MDV SR, MS SR
Opatrenie č. 34: Uskutočniť monitoring skúseností a spokojnosti dospelých osôb, pre ktoré boli vykonávané opatrenia sociálnej kurately orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je získať spätnú väzbu od dospelých osôb, pre ktoré sú vykonávané opatrenia sociálnej kurately, pre účely plánovania ďalších úprav v tejto oblasti v kontexte prevencie bezdomovectva.
V spolupráci: MPSVR SR, ÚPSVaR, IVPR, MVO
Opatrenie č. 35: Pripraviť a realizovať národný projekt zameraný na prevenciu bezdomovectva prostredníctvom podpory samostatného bývania.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je zabezpečenie dostupnosti sociálnej služby podpory samostatného bývania pre ľudí ohrozených stratou bývania a ľudí so skúsenosťou bezdomovectva, ktorí získali bývanie.
V spolupráci: MPSVR SR, SK-8, poskytovatelia sociálnych služieb pre ľudí bez domova
Opatrenie č. 36: Zvážiť zvýšenie minimálnej výšky pohľadávky, od ktorej je možné vykonať exekúciu predajom nehnuteľnosti, zo súčasných 2000 eur na úroveň nepostihnuteľnej hodnoty obydlia podľa právnej úpravy osobného bankrotu; za tým účelom vypracovať analýzu možných dopadov na dostupnosť úverov pre domácnosti.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je zníženie rizika bezdomovectva v prípade exekúcie predajom nehnuteľnosti, v ktorej má dlžník hlásený trvalý alebo prechodný pobyt.
V spolupráci: MF SR
Opatrenie č. 37: Novelizovať Výnos Ministerstva zdravotníctva SR zo 14. decembra 2012 č. 09780-OL-2012, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky z 10. septembra 2008 č. 09812/2008-OL o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno-technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení v znení neskorších predpisov tak, aby sa povinnosť zamestnávať sociálneho pracovníka rozšírila na všetky zariadenia poskytujúce ústavnú zdravotnú starostlivosť; zároveň zmapovať rozsah vykonávania sociálnej práce v nemocniciach v súčasnosti, vrátane rozsahu a foriem pomoci ľuďom bez domova, za účelom ďalších úprav v tejto oblasti.
Odôvodnenie: Cieľom navrhovanej úpravy je zvýšiť dostupnosť sociálneho poradenstva a podporiť prevenciu bezdomovectva v nemocničných zariadeniach, najmä pri ukončovaní

poskytovania ústavnej zdravotnej starostlivosti.
V spolupráci: MZ SR, MPSVR SR, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie
Opatrenie č. 38: Zhromažďovať dáta o počte a štruktúre domácností a jednotlivcov vysťahovaných z obecných nájomných bytov a vysťahovaných na základe exekúcie predajom nehnuteľnosti, v ktorej mali hlásený trvalý alebo prechodný pobyt, vrátane dát o príčinách vysťahovania.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je pravidelný monitoring rozsahu a príčin vysťahovania, využiteľný pre potreby tvorby politík a ďalšieho výskumu.
V spolupráci: MDV SR
Opatrenie č. 39: Vytvoriť a zaviesť systém pravidelného kontaktovania mladých ľudí v prvých rokoch od ukončenia náhradnej starostlivosti po dovŕšení plnoletosti, s cieľom zisťovania ich bytovej situácie, pracovného začlenenia a sprostredkovania v prípade potreby ďalšej pomoci.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je zabezpečenie v rámci časovo vymedzeného obdobia opakovanej ponuky odbornej pomoci a sprevádzania, vrátane prevencie bezdomovectva pre všetkých mladých ľudí po ukončení náhradnej starostlivosti, resp. ochrannej výchovy.
V spolupráci: MPSVR SR

Zvyšovanie povedomia, výskum, spolupráca aktérov pri ukončovaní bezdomovectva

Ciele

Lepšia informovanosť verejnosti o príčinách a možnostiach ukončovania bezdomovectva

Lepšia informovanosť odbornej verejnosti vo vybraných oblastiach, najmä v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti, poradenstva na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny a na obecných a mestských úradoch, o formách prístupu k ľuďom bez domova rešpektujúcich ľudskú dôstojnosť

Vytvorenie medzirezortného a medzisektorového orgánu, zodpovedajúceho za monitoring a koordináciu politík z hľadiska ukončovania a prevencie bezdomovectva na národnej úrovni

Pravidelné zisťovanie o ľuďoch bez domova a životných situáciách bezdomovectva, v ktorých sa nachádzajú

Opatrenia

Opatrenie č. 40: Podporovať kultúrne, športové, spoločenské podujatia a informačné kampane zamerané na scitlivovanie verejnosti voči ľuďom bez domova a problémom súvisiacim so životnou situáciou bezdomovectva.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je prispieť k prekonávaniu negatívnych postojov a stereotypov verejnosti voči ľuďom bez domova a nedostatočnej informovanosti o príčinách a možných riešeniach bezdomovectva.
V spolupráci: MPSVR SR, MS SR, MŠVVŠ SR, MK SR, MZ SR, SNSĽP
Opatrenie č. 41: Zriadiť výbor pre ľudí bez domova ako medzirezortný a medzisektorový orgán, zodpovedajúci za koordináciu a monitoring politík zameraných na prevenciu a ukončovanie bezdomovectva na národnej úrovni.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je zavedenie systémového prístupu k riešeniu bezdomovectva vytvorením podmienok pre spoluprácu relevantných aktérov v tejto oblasti na národnej úrovni.
V spolupráci: MPSVR SR
Opatrenie č. 42: Pripraviť a realizovať pilotný projekt zameraný na vznik partnerstiev najmä v okresných mestách a tvorbu a realizáciu stratégie partnerstva v oblasti prevencie a riešenia bezdomovectva. Poskytnúť partnerstvám metodickú podporu pri príprave stratégie, s ohľadom na ciele a princípy národnej koncepcie a na potreby ľudí bez domova na území zastrešenom daným partnerstvom.
Odôvodnenie: Účelom opatrenia je posilniť spoluprácu a koordináciu jednotlivých aktérov pôsobiacich v rámci prevencie a ukončovania bezdomovectva na úrovni samospráv smerom k efektívnejšiemu plánovaniu podporných služieb pre ľudí bez domova a ukončovaniu bezdomovectva ako takému.
V spolupráci: MPSVR SR, ZMOS, ÚMS, SK-8, poskytovatelia sociálnych služieb ľuďom bez domova V spolupráci: ÚPSVaR, ZMOS, ÚMS, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti
Opatrenie č. 43: Podporovať pravidelný zber vybraných dát o ľuďoch bez domova za účelom efektívneho nastavovania opatrení smerujúcich k ukončovaniu bezdomovectva.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je vytvoriť zdroj pravidelne aktualizovaných administratívnych dát o bezdomovectve a ľuďoch bez domova v SR.
V spolupráci: MPSVR SR, ŠÚ SR, IVPR, poskytovatelia sociálnych služieb krízovej intervencie
Opatrenie č. 44: Uskutočňovať výskumy zamerané na: skryté bezdomovectvo – v neistom či nevyhovujúcom bývaní, vrátane trajektórií prepadu do bezdomovectva; mapovanie zámerov, prekážok, aktuálnych foriem zabezpečovania sociálneho bývania samosprávami; formy bezdomovectva rodín – skúsenosť ľudí bez domova s umiestňovaním ich detí do

náhradnej starostlivosti, spôsoby, podporu, bariéry pri udržiavaní kontaktu s nimi; rozsah, prekážky, príklady dobrej praxe poskytovania sociálnych služieb ľuďom bez domova terénnou formou, vrátane terénnej sociálnej práce; evaluáciu dopadov plnenia vybraných opatrení smerujúcich k ukončovaniu bezdomovectva na ľudí bez domova, alebo ohrozených stratou domova.
Odôvodnenie: Cieľom opatrenia je získať podrobnejšiu evidenciu o výskyte a podobách skrytého bezdomovectva, rizikových faktoroch prepadu do bezdomovectva, faktoroch úspešnosti ukončovania bezdomovectva, za účelom efektívnejšieho plánovania služieb pre ľudí ohrozených stratou bývania a ľudí bez domova.
V spolupráci: MPSVR SR, IVPR, MVO

Použité zdroje

Novák, K. A., Matoušek, R. (2016). Analýza dopadů opatření rapid re-housing pro rodiny s dětmi na veřejné rozpočty. Praha: Platforma pro sociální začleňování. Dostupné na: http://www.socialnibydleni.org/sites/default/publicFiles/SOUBORY/2017/11/22/20-54-49/3_cbarrh_161003_1str.pdf.

Pleace, N. – Bretherton, J. The Case for Housing First in the European Union: A Critical Evaluation of Concerns about Effectiveness. European Journal of Homelessness _ Volume 7, No. 2, December 2013.

Somogyi E., Hegedüs, J., Horváth, V. (2015). „A kriminalizáció és hajléktalan ellátás költségeinek összevetése a támogatott lakhatás (lakhatási és szociális szolgáltatások) költségeivel [Comparison of the costs of criminalization and homelessness with the costs of supported housing (housing and social services)].“ Budapest: Metropolitan Research Institute (MRI).

Legislatívne dokumenty

460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov

Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti v znení neskorších predpisov (Exekučný poriadok)

Zákon č. 253/1998 Z. z. o hlásení pobytu občanov Slovenskej republiky a registri obyvateľov Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách

Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov

Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení v znení neskorších predpisov

Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a poplatku za komunálne odpady v znení neskorších predpisov

Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele v znení neskorších predpisov

Zákon č. 327/2005. Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi

Zákon č. 224/2006 Z. z. o občianskych preukazoch

Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v znení neskorších predpisov

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení Zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov

Zákon č. 443/2010 Z. z. o dotáciách na rozvoj bývania a o sociálnom bývaní

Zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia v znení neskorších predpisov

Zákon č. 417/2013 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi v znení neskorších predpisov

Zákon č. 98/2014 Z. z. o krátkodobom nájme bytov

Zákon č. 447/2015 Z. z. o miestnom poplatku za rozvoj

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch

Nariadenie vlády SR č. 45/2017 z 15. februára 2017, ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia Zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach

Výnos Ministerstva zdravotníctva SR č. 09812/2008-OL z 10. septembra 2008 o minimálnych požiadavkách na personálne zabezpečenie a materiálno - technické vybavenie jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení